

A TERMÉSZET ÉS AZ OKOZAT MINT JOGI FORRÁS BE JOSEPH RATZINGER A RELATIVIZMUS ÉRTÉKELÉSE

A disszertáció egyfelől a relativizmus hiányosságainak kiküszöbölésére törekszik az által, hogy feltárja a relativizmus alapjául szolgáló kizárólagosan pozitivistá hermeneutika hiányosságait; másfelől rávilágít a természet észszerűségére, valamint az objektív és szubjektív ész harmóniájára, melynek evidenciája természetjogi kontextusban adódik. Joseph Ratzinger a Reichstagban tartott beszédében azt a javaslatot fogalmazta meg, hogy a normativitás alapjainak megtalálását illetően a jog igazi forrásai a természet és az értelem – valamint az objektív és szubjektív értelem harmóniája, amely természetszerűen Isten teremtő értelmében gyökerezik. Ebből a pontból kiindulva döntöttem annak kutatása mellett, hogy vajon a természetjog koncepciója képes-e világosan körvonalazni a relativizmus problémáját, és képes-e meggyőző javaslatokat megfogalmazni annak korrigálására.

Annak érdekében, hogy e téren képesek legyünk javaslatokat megfogalmazni, először azt kell áttekintenünk, hogy hogyan alakult ki a relativizmus a normativitásról való gondolkodásban; e feladatra összpontosítottam az első fejezetben. Ennek során négy szempontról beszélhetünk: az ész de-hellenizációjáról a modern eszmetörténelemben; a természetjog hagyományának fejlődéstendenciájáról az alkotmányos demokrácia és az emberi jogok nem-metafizikai felfogása irányába; a marxizmus politikai karrierjéről, amely sajátos hatást gyakorolt a etikára relativizálásának folyamatára; valamint arról a szinkretizmusról, mely a Nyugat posztmetafizikai filozófiája és az indiai vallások között valósult meg.

Mindezek áttekintése nyomán azt állíthatjuk, hogy a relativizmus a pozitívizmus módszertani redukciójában gyökerezik. A második fejezetben ezt a szempontot próbálom tisztázni. Először is, a pozitivistá módszer az anyag szerkezetére vonatkozó szakspecifikus ismereteivel lehetővé teszi számunkra, hogy funkcionális megoldásokhoz jussunk el az életvilág technikai területén. Ahhoz azonban, hogy áthidalhassuk a szakadékot a technológiai haladás növekedése és az erkölcsi értelem között, túl kell lépnünk a pozitivistá értelmén. Másodsor, a rosszul definiált és meghatározatlan szabadságjogok problémája mindent átható módon van jelen, mivel a szabadság és az antropológia kapcsolata nem kapott kellő figyelmet. Ebből következik, hogy túl kell lépnünk a pozitívizmuson, és újra kell értelmeznünk az emberi személy természetét. Harmadsor, a polgári szolidaritásra való törekvés nagyobb motivációs erőt igényel, mint amennyit a pozitív jog törvényesen elrendelhet. Negyedsor, a pozitívizmus isten-fogyatkozást eredményezhet a társadalomban, aminek következtében a hatalom birtokában lévők ráerőltethetik akaratukat másokra.

A harmadik fejezet célja a természetjog értelmezése négy tág értelemben vett történelmi szakaszban. Az első szakasz a természetjog klasszikus megalapozásától a skolasztikáig terjedő időszakot veszi figyelembe. A második szakasz a voluntarizmust, a korai modernitást és a felvilágosodást tárgyalja. A harmadik szakasz a természetjogot a jogi pozitívizmussal szembeni ellentétében veszi szemügyre. A fejezet negyedik része a természetjog találkozását vizsgálja a Jürgen Habermas által képviselt kritikai társadalomelmélettel. A természetjog történelmi dimenziójában való vizsgálata alapján feltételezhetjük, hogy a normativitást alapvetően jellemzi a természetre való hivatkozás.

A befejező fejezetben Joseph Ratzinger gondolkodásának megfelelően a természet és az értelem fogalmait kívánom újraértelmezni, figyelembe véve annak elkerülhetetlen metafizikai, kulturális, perszonalista, történelmi és teológiai gyökereit. A megelőző problémák tárgyalása alapján úgy vélem, hogy igazolható Joseph Ratzinger azon állítása, miszerint a természetben megnyilvánuló objektív értelem teremtő-kreatív észet feltételez. Ha a természetre úgy kellene tekintenünk, mint ami pusztán objektív adatok kauzálisan kapcsolódó összessége, akkor ebből semmiféle etikai implikáció sem származtathatna, kivéve néhány egyszerű pragmatikus és funkcionális választ az etika kérdéseire, amelyeknek azonban nincs komoly kötelező érvénye az emberi lelkiismeretre nézvést. A normativitás nem pusztán formális konszenzus vagy helyes eljárások kérdése; ezzel szemben a normativitás maga az az alap, amely garantálja az emberi élet abszolút szentségét; az maga az a méltóság, mely nincs alávetve annak, hogy bárki megváltoztathassa. A Teremtő Értelem, amely nem más, mint a Logoszként felfogott Isten, teszi érthetővé a teremtést és az emberi létezés okát. A relativizmus akkor értékelhető helyes módon, ha a természetnek és az értelemnek azt a megfelelő normatív jelentést tulajdonítjuk, mely megegyezik az Első Törvényhozó akaratával.

George Joseph